

Indledning: Moderne muslimsk subjektivitetsformation

Vi er meget glade for i dette nummer af *Tidsskrift for Islamforskning* at kunne præsentere projektet ”Modern Muslim Subjectivities”. Projektet er finansieret af FKK, Velux Fonden og Carlsbergfondet. Det løber i perioden 2013-2018 under ledelse af professor Dietrich Jung fra Syddansk Universitet (SDU) og består af en række delprojekter og øvrige aktiviteter, som vil blive beskrevet kort i denne indledende tekst.¹ Temanummeret giver også en mere dybdegående præsentation af et udvalg af delprojekterne i artikelform og en enkelt, der mere har karakter af en afrapportering. Der er således her tale om et temanummer, som på henholdsvis dansk og engelsk præsenterer dels fem igangværende delprojekter, dels projektets teoretiske ramme.²

Projektets idé

Projektet udspringer af en undren: Hvorfor har socialteorien været optaget af at udvikle begreber, der næsten udelukkende forholder sig til empirisk materiale fra vestlige samfund og kontekster? Hvorfor er der blandt forskere og praktikere implicit en forestilling om, at vi har behov for helt andre teoretiske rammer, metoder og begreber for at forstå og forklare, hvad der sker uden for det, vi kalder Vesten? I projektet er det især idéer omkring modernitet og rammer for identitetsdannelse, der har interesse.

Antagelsen i projektet er, at der blandt forskere og teoretikere i kristne og overvejende sekulære majoritetslande er en forventning om, at modernitet er et spørgsmål om netop religionens rolle i individers liv og selvforståelse og i staters opbygning, samt at man kun kan tale om moderne subjektivitetsformation under vilkår, der svarer til dem, vi kender fra Vesteuropa, Nordeuropa og Nordamerika. Religionens rolle i Nordamerika er naturligvis

1. Projektet har modtaget støtte fra det Frie Forskningsråd, Kultur og Kommunikation (kr. 5.549.401) og Velux Fonden (kr. 4.987.500). Desuden støtter Carlsbergfondet feltarbejde til delprojektet ”The Role of Islamic Universities in Modern Muslim Subjectivity Formation in Europe and the USA” med kr. 50.000.
2. Vi er glade for fagfællebedømmernes konstruktive kommentarer til de enkelte bidrag samt fremhævelse af de tværgående temaer bidragene imellem.

helt anderledes end i Europa, men adskillelsen fra staten er ganske strikt og muliggør en sammenligning. Delprojekternes ambition er at udfordre denne antagelse ved dels at forholde sig til definitioner for modernitet og subjektivitetsdannelse, som udviklet af Dietrich Jung (Jung 2017, Jung & Sinclair 2014, 2015), dels at give empirisk materiale til en problematisering af Vestens særkende i denne forbindelse. Vi identificerer således forskellige kontekstualiserede skabeloner for subjektivitetsformation – altså rammer inden for hvilke den enkelte kan forme og udtrykke sin identitet – med udgangspunkt i sociologiske teorier og illustrerer derpå med eksempler fra muslimske majoritetssamfund, hvorledes de rammer, der her er til stede, og de udtryk, individets identitetsdannelse får, svarer til dem, man kender fra vestlige sammenhænge.

Delprojekter, følgegruppe og aktiviteter

Projektet består af en gruppe personer, der hver især står for et delprojekt, samt en følgegruppe bestående af sociologer, religionshistorikere og islamologer. Alle vil i løbet af projektperioden deltage i workshops som opponenter, samtalepartnere og kritiske læsere, hvormed de bidrager konstruktivt til såvel udviklingen af projektrammen som de enkelte delprojekter.

De ansvarlige for delprojekterne er først og fremmest projektets ankerperson og bevillingshaver professor Dietrich Jung (SDU), som er hovedansvarlig for formuleringen af projektets idé og den teoretiske ramme for delprojekterne. Dernæst er en gruppe på i alt fire ph.d.-studerende alle med base på SDU ansvarlige for med empirisk materiale fra De Forenede Arabiske Emirater, Danmark, Malaysia, Indien og Egypten at udfolde de største bidrag til projektet. Det drejer sig om Martin Ledstrup, som forsvarede sin afhandling *Oscillations of Nationhood. A Sociology of In-betweenness in the United Arab Emirates* i 2015, Sofie Pedersen med projektet *The Welfare State and Visions of the Good Life: Subjectivity Formation among Young Muslim Students in Denmark*, Gry Hvass Pedersen med *Modernity, Islamic Traditions and Higher Education: Visions of Modern Islamic Universities and Students' Muslim Selfhood in Asia* og endelig Line Mørgensen med projektet *The Egyptian Revolution and the formation of modern subjectivities in everyday life*. To af disse fire

projekter præsenteres med artikler i dette temanummer. Herpå følger hhv. professor Mervat Hatem fra Howard University i Washington D.C., USA, og professor (mso) Mark Sedgwick, Aarhus Universitet (AU), som bidrager med to mindre studier fra en egyptisk kontekst om revolutioner og køn og om transnational sufisme. Begge delprojekter er præsenteret her. Hatems med en kortere afrapportering, Sedgwicks i artikelform. Endelig bidrager undertegnede med et lille studium af islamiske universiteter i USA og Storbritannien, som ligeledes er præsenteret i artikelform i dette nummer.

Herudover bliver projektet fulgt af en interdisciplinær gruppe kolleger, der som nævnt deltager i workshops, seminarer og konferencer. Det drejer sig om sociolog Bryan Turner fra City University, New York, USA, religionshistoriker Peter Beyer fra University of Ottawa, Canada, islamolog Richard C. Martin fra Emory University and Virginia Polytechnic University, USA, og endelig politolog Morten Valbjørn fra Aarhus Universitet.

Indtil videre har delprojekterne været præsenteret og diskuteret på konferencer og seminarer både i Danmark og internationalt. Projektet var eksempelvis repræsenteret med et panel og fire papers på den årlige konference i *American Association of the Sociology of Religion* i august 2015 i Chicago, ligesom den teoretiske ramme er blevet præsenteret for kolleger og studerende i Danmark, Tyskland, Storbritannien, Italien, USA, Canada, Australien, Malaysia, Singapore og Indien undervejs.³ Senest har projektet været præsenteret med et panel på den årlige konference afholdt af MESA, *Middle East Studies Association*, som i november 2017 i Washington D.C. udgjorde verdens største forsamling af mellemøstforskere.

Temanummerets indhold og organisering

Den første artikel i temasektionen præsenterer den overordnede teoretiske ramme for projektet. Her viser Dietrich **Jung** med afsæt i *state of the art*, hvilke personers arbejde projektidéen udspringer fra, og han argumenterer for, at studier af muslimsk subjektivitetsformation er velegnede til at diskutere vidtfavnende spørgsmål om modernitet. Han behandler i den indledende artikel projektets forskningsspørgsmål: Er moderne muslimske subjekter fundamentalt forskellige fra vestlige subjektiv-

3. For flere informationer om aktiviteter og publikationer henvises til projektets hjemmeside: sdu.dk/en/om_sdu/institutter_centre/ih/forskning/forskningsprojekter/mmosp

iteter? Eller repræsenterer begge historiske varianter af velkendte temaer? I besvarelsen ligger bidrag med såvel nyt empirisk materiale som udvikling af teori om modernitet og subjektivitetsformation. Snarere end en detaljeret gennemgang af det arbejde, teoretisk såvel som empirisk, som projektets forskningsspørgsmål udspringer af, har dette bidrag til formål at pege på eksempler samt formulere en ramme, inden for hvilken delprojekterne er formuleret.

Efter Jungs artikel følger Sofie **Pedersens** bidrag: "Poster Children of Integration and the Question of Being a 'Good Danish Muslim': A governmentality-inspired analysis of how the Danish state uses ethnic minority role models", som viser nogle af de foreløbige resultater af hendes ph.d.-projekt. I artiklen analyserer Pedersen rollemodelkampagner anvendt i integrationsøjemed og argumenterer for, at der bag kampagnerne ligger en opfattelse af islam som er særlig problematisk at forlige med integration i Danmark, samt en snæver opfattelse af, hvad det indebærer at være en "god dansk muslim". Pedersen peger på, at de rammer, det danske samfund opstiller for, hvordan unge muslimer kan/må/skal udtrykke deres religiøse identitet, er afgørende for den subjektivitetsformation, der finder sted.

Line **Mex-Jørgensens** bidrag "Revolutionen i Egypten i 2011 og 'det gode liv' – en analyse af sange og slogans" omhandler også det attråværdige og gode, sådan som ønsker og drømme om det gode liv blev formuleret i forbindelse med revolutionen i Egypten i 2011. Mex-Jørgensen spørger: Hvilke forestillinger om det moderne subjekt og et andet liv kom til udtryk under revolutionen? Og hvilke ønsker om forandring indebar disse forestillinger? Bidraget præsenterer, ligesom Pedersens beskrevet ovenfor, et af projektets ph.d.-studier.

I den efterfølgende artikel forbliver vi i Egypten, idet Mark **Sedgwick** i "Eclectic Sufism in Contemporary Cairo" beskæftiger sig med nyfortolkning af sufistisk praksis blandt transnationalt orienterede individer. Sedgwick tager afsæt i brugen af romanen *The Forty Rules of Love* og argumenterer for, at man i mange muslimske majoritetslande ser en lokal forankring af eklektisk sufisme, som kombinerer genfortolkning af islamiske traditioner med sociale forestillinger om moderne subjektiviteter relevante uden for den lokale kontekst.

Herfra fortsætter vi til Storbritannien og USA, idet Kirstine **Sinclair** i præsentationen af sit delprojekt diskuterer, hvordan islamiske universiteter i Vesten faciliterer unge menneskers dan-

nelse og uddannelse med henblik på et liv på arbejdsmarkedet og privat; som arbejdende og moralske subjekter. Sinclair har besøgt to institutioner, der begge mener at basere deres uddannelser på autentisk islam og i kraft heraf bidrage til udviklingen af velfungerende muslimske minoritetsborgere. Foreløbigt viser denne undersøgelse, at det islamiske tilsyneladende er af mindre afgørende betydning for de to institutioners studerende end det at finde hjælp til håndtering af spørgsmål relateret til minoritetsvilkår.

Til slut bringer vi en kortere afrapportering fra Mervat **Hatem**, som i sit delprojekt integrerer diskussionen af køn og kønssubjektivitet i diskussionen af de dynamikker, der gør sig gældende i forbindelse med opstart og udvikling af revolutioner i Egypten. Hatem sammenligner revolutionerne i 1952 og 2011 og finder, at man gennem studier af skiftende opfattelser af aktører og forhold vedrørende køn og privatlivets organisering har gode forudsætninger for at forstå de modernitetskriser, revolutionerne er reaktioner på.